

C:\Users\Plazma\Desktop\detektivky a valečné\Beletria\Altov G\Klinika Sokol.pdb

PDB Name: Altov_GKlinika_Sokol
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 8.6.2004
Modification Date: 8.6.2004
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

G. Altov

KLINIKA SOKOL

Přeložil Jaroslav Piskáček ml.

Mám k dispozici ještě tři hodiny. Vlastně necelé tři hodiny. Před dvaceti minutami Jurij Petrovič Vítovskij oznámil: "Je rozhodnuto. Začínáme v deset." Zeptal jsem se ho, co mám teď dělat. Odpověděl mi: "Hodte na papír podstatu pokusu. Základní fakta a údaje. Všechno, co si myslíte o budoucnosti. Později vám tento záznam pomůže, abyste pochopil sám sebe." TNT pohlédl na Vítovského nesouhlasně, a dodal: "O té ideji by bylo lepší nepsat. Za tři hodiny pro vás přijdu. Každopádně se vyhněte citovým výlevům a pište stručně. Máme ještě horu práce."

Obavy TNT jsou pochopitelné, vždyť za mne nemají náhradu. Kdybych si to rozmyslel, museli by pokus na dlouhou dobu odložit. Ale TNT se znepokojuje zbytečně, já si to nerozmyslím. Ne že by mi bylo všechno jasné. Spíš naopak. Je to taková ošemetná záležitost – čím hlouběji do ní člověk proniká, tím více nevyřešených otázek se vynoří. To jen potvrzuje, jak je ten pokus nutný.

Takže se pokusím bez citových výlevů a stručně popsat "základní fakta a údaje".

Nejdůležitější fakt je ten, že se tady na klinice Sokol koná pokus prakticky neohraničeného prodloužení života. První pokus na člověku. Na mně.

Ve skutečnosti vyřešili Vítovskij, Panarin a jejich spolupracovníci biologický problém nesmrtnosti už dávno. Náš pokus má jiný, mnohem vzdálenější cíl. Měl by objasnit psychologické (podle názoru Vítovského) a sociální (jak se domnívá Panarin) důsledky nesmrtnosti.

Není lehké vysvětlit, jak jsem se já, člověk nemající s biologií nic společného, stal účastníkem tohoto pokusu. Existují zde dvě otázky: proč vybrali mne a proč jsem souhlasil. Na první proč mohou dát odpověď jen Vítovskij a Panarin. A proč jsem souhlasil?... Opravdu – proč vlastně? Pokouším se vzpomenout si, kdy k tomu došlo, ale nejde to.

Nepamatuji se. Zpočátku převládalo kategorické ne. Nyní – přesvědčené ano.

Ještě před měsícem jsem Vítovského a Panarina neznal. Tedy znal, ale vzdáleně. Od okamžiku, co dostali Nobelovu cenu za práci v oblasti biochemie vidění, je zná spousta lidí.

Do té doby jsem Vítovského neviděl víc než dvakrát třikrát. V naší době, kdy se vědci chtějí podobat boxerům nebo si aspoň pěstují dekorativní vous, se Vítovskij od všech lišil absolutně přirozeným inteligentním zjevem. Tak by asi vypadal Čechov, kdyby se dožil šedesátky (Vítovskému je padesát osm).

Panarin je úplně jiný. Snaží se vypadat jako Vítovskij, ale je to jenom maska. Na poradách se objevuje s dobráckým úsměvem, vždy si skromně sedne někam do ústraní a zahlubá se do knihy. Tak sedí celé hodiny, na řečníka pohlédne jen zřídka, a najednou se rozlehne jeho hromový hlas. Podobá se to výbuchu, a Panarina proto docela trefně nazývají TNT.* Během několika minut se na posluchače sesype takové množství myšlenkové produkce, že by to stačilo na desítky porad a konferencí. Je to opravdu myšlenková produkce, a ne jen obyčejné nápady. Celé kouzlo je v tom, že TNT chrlí pečlivě promyšlenou soustavu nových a téměř vždy paradoxních úvah. V podstatě je to dokonalá vědecká práce – s jasným nárysem myšlenkového postupu, s pádnými a přesvědčivými fakty, s potutelnými narážkami a především s konkrétním výzkumným programem.

Před měsícem jsem Panarina viděl v Charkově na konferenci o strojovém překladu. Tehdy to všechno vlastně začalo. Překvapilo mě, že když se Panarin zbavil všech novinářů, vydal se ke mně. "Vy v diskusi nevystupujete," řekl. "Tak pojdte, popovídáme si."

Vyšli jsme do zahrady. Panarin vyhledal volnou lavičku ve vzdálené aleji a pozorně se rozhlédl. Všiml jsem si, že je rozrušený, a zeptal jsem se ho:

"Stalo se něco?"

"Ano," odpověděl. "Vlastně ne. Prostě jste teď sám. Nemáte náhradníka."

"Co nemám?" nerozuměl jsem.

TNT si mě nenápadně prohlížel. Vrátila se mu obvyklá jistota.

Zpočátku jsem Panarinovi nerozuměl, ačkoli mi všechno vysvětlil nejméně třikrát. Asi je to pro problém nesmrtnosti typické. Dokud se mluví všeobecně, je všechno docela prosté, ale jakmile začnete tu otázku vztahovat na sebe, začne být všechno nesmírně složité. Panarin řekl, že byl vypracován způsob, jak libovolně prodloužit život. Dosud se pokusy

prováděly na zvířatech. ("Vezmeme přestárlého psa a za dva týdny z něj uděláme štěně.") Metoda je spolehlivě prověřená, neskrývá žádné riziko. Teď je třeba zahájit pokusy na člověku. Povolení k prvnímu takovému pokusu už bylo vydáno. Pro začátek se bude omlazovat jen o deset let. Experimentátorem (Panarin řekl experimentátorem, nikoli pokusnou osobou) musí být samozřejmě dobrovolník. Před rokem s Vitovským navrhli osm lidí. ("Vybrali jsme mladé vědce. Mezi nimi i vás.") Sedm kandidátů však z různých důvodů odpadlo.

"Proč?" zeptal jsem se.

Panarin se usmál.

"To je zákonité. Na experimentátora je kladena celá řada požadavků. Mladí, dobrý zdravotní stav, nesmí mít rodinu. Vám je jedenatřicet?"

Nestačil jsem odpovédět.

"Tak, jedenatřicet," pokračoval Panarin. "A po pokusu vám bude jedenadvacet. To by mohlo, řekněme, přivést do rozpaků vaši manželku, kdybyste nějakou měl. I děti, kdyby tu byly. Potřebujeme sirotky. Talentované sirotky s určitým postavením ve vědě, s akademickým titulem. Myslíte, že je jednoduché najít osm sirotků s doktorátem? My jsme je našli. Pak vyšlo najevo, že tři sirotci mají talent jen zdánlivě – fata morgana. Brrr! Další dva sirotci přestali být za tu dobu osiřeli. Co se dá dělat. S ostatními jsme vážně počítali – všichni absolutní sirotci, hlavy otevřené, doktoři věd. Jenomže před týdnem jeden odletěl pracovat někam do Afriky a druhý si včera málem srazil vaz při motokrosu. Teď se nalézá v elegantním sádrovém obalu."

Stále jsem Panarinovi nerozuměl. Proč musí být experimentátorem mladý vědec? Proč má mít titul? Proč bych tím experimentátorem měl být právě já?

"Dejme tomu," řekl Panarin, "že pokus byl vykonán. Jste mladší o deset let. Přitom jste si uchoval paměť, znalosti, schopnosti. Všechno jako před pokusem. S tím byste jistě souhlasil. A jak rád! A teď připusťme, že s deseti lety si odečtete i to, čeho jste předtím dosáhl. Už nejste třicetiletý doktor věd, ale dvacetiletý student, který si bude muset znovu najít své místo ve vědě. Dovedete si to představit?"

Začneme od začátku. Existují tři varianty. První je přímé prodloužení života. Prakticky to znamená dlouhé stáří, protože prodloužení se bude týkat především tohoto období. Na stovky let se přece nedá protahovat dětství. Přirozená dlouhověkost spočívá právě v dlouhém a čilém stáří. To však není typické. Druhá varianta je věčné mládí. To je zase k ničemu. Není pravidlem, že lidé stárnutím moudří. Například hlupák zůstane ve většině případů hlupákem. Představte si věčně čiperného hlupáka, který je nezničitelný... Nejde pochopitelně jen o hlupáky. Hotový člověk se rozvíjí především kvantitativně. Nejlepší by bylo vývoj prudce zpomalit, dát všem věčné mládí. Víte přece, jaký je ve vědě zájem o mladé odborníky. Mladý znamená nový. Pro mladého je jednodušší rozbourat pečlivě vybranou teorii. Vědec starší generace se nerad vzdává ustálených teorií, vždyť je sám vypracoval a vycizeloval. To neplatí o géních. Chcete-li, podstata génia je v tom, že dokáže (a to i víckrát) mávnout rukou nad svou minulou prací a začít od nuly.

Třetí varianta nesmrtnosti tedy spočívá v tom, že se člověk stane novou osobností a začne úplně od začátku."

Aleji procházeli lidé, a Panarin se odmlčel. Přemýšlel jsem, jak mu vysvětlím své odmítnutí. Chtěl jsem, aby mě správně pochopil. Pracuji na zdokonalování eurotronů – logických strojů, které jsou schopny řešit úkoly vynálezců. Tato práce sice není tak důležitá jako práce Vitovského a Panarina, ale je potřebná. Když zmizím (tato slova zněla nějak divně, i když nebyla pronesena nahlas), rozpadne se celý kolektiv.

"Celý kolektiv?" zopakoval Panarin, když jsem mu přednesl své důvody. "No a co? Váš kolektiv má čtyřicet lidí.

Existuje početnější kolektiv, čtyři miliardy lidí. Lidstvo."

Úkosem na mě pohlédl a najednou pronesl zcela jiným, klidným tónem:

"Nevadí. Když nechcete, nemusíte. Snad byste ale mohl zajet za Vitovským a své odmítnutí mu zopakovat."

Panarin je mazaný. Velmi dobře zná specifiku takového rozhodnutí – můžeš říci ne a ještě stokrát ne, stejně na to nepřestaneš myslet.

Deset let života. "Všechno, čeho jste předtím dosáhl," dobře si ta slova pamatuji. Ano, deset let mého života znamená nepřetržitou a intenzivní práci. Především boj o postavení. Člověk nemůže dělat v nové oblasti pokroky, pokud dvakrát třikrát neprojde patřičné informace. Pak je tu boj o právo pracovat na svém problému. Považovali ho za nereálný, skoro kacířský. Říkali mi: "Stroj, který bude vynalézat? Ale jděte! V zásadě je to uskutečnitelné, nebudeme se přít s přívrženci kybernetiky. Ale prakticky? Ne, to není možné. V každém případě je to předčasné." Nebyly to jen prázdné řeči. Na nich závisela možnost získat v laboratoři vlastní kout. A potom neúspěchy. Nekonečná řada neúspěchů, které postupně odhalily skutečnou hloubku problému. Takovou hloubku, že bych se snad do toho ani nepustil, kdybych to býval tušil... Ne, nestěžuji si. Vědecký pokrok spočívá právě v tom, že člověk překonává zkosnatělost svou i ostatních. Deset let opravdových bojů! Podle Goetha: "Kdo chce něco vykonat, musí za to umět bojovat, jinak by se raději vůbec neměl do něčeho pouštět." Teď jsou mi drahé minulé neúspěchy i úmorné spory s těmi, kteří chápali jakoukoli připomínku eurotronů jako osobní urážku. Do deseti let se nepozorovaně vloudily i ty dlouhé roky, během kterých jsem musel psát kandidátskou práci. Potom mezidobí úspěchů a neúspěchů, kdy jsem nejprve neměl skoro žádné úspěchy a potom skoro žádné neúspěchy. A udělení – to už bez obhajoby – doktorského titulu. A nakonec laboratoř, skvěle zařízená laboratoř a čtyřicet lidí, které jsem vybral, zaučil, kterým věřím a od kterých se nesmím odloučit.

Výstup po schodišti, ať už je jakkoli únavný, se vždycky dá zopakovat: dokončíš určitou práci a postoupíš. Deset let mého života, to není jen n-tá mocnina práce. Kdo mi zaručí, že si rok poté, co nastoupím na už jednou absolvovanou cestu, dokážu znovu během čtyřadvaceti hodin, které mi tehdy připadaly jako okamžik, vybavit základní heuristické poučky? Kdo mi zaručí, že za další dva roky, až budu v neútluně a hlučné hale sverdlovského letiště přecházet dešť, namaluji na cigaretovou krabičku schéma prvního interferenčního eurotronů?

A mám-li být upřímný – kdo mi zaručí, že když se vrátím o deset let zpátky, budu schopen zapojit se znovu do vědy? Opravdu člověk nemusí být vědcem. Nemusí, pokud nebyl vědcem předtím. Zkuste ale ubrat letci deset let a říct mu:

"Nelítej!" Uberte deset let námořníkovi a řekněte mu: "Zapomeň na moře."

V Syktyvkaru na nás čekal vrtulník. Dlouho jsme letěli nad tajgou. Panarin se uvelebil v křesle a začal listovat v objemných odborných časopisech. Najednou vrtulník změnil směr a připravil se k přistání. Do okénka se opřelo slunce. Odhrnul jsem záclonku a poprvé v životě uviděl tundru.

Nikdy jsem si nemyslel, že má tak křiklavé barvy; Nad vzdáleným světélkou fialovým proužkem obzoru viselo studené slunce. Ohnivě žlutá zem se vlnila, jak proud vzduchu od lopatek vrtulníku ohýbal pružné keře a jakési načervenalé květiny.

Nikdy jsem v tundře nebyl. Vlastně jsem nebyl skoro nikde. Minimálně půlku těch deseti let jsem procestoval z jednoho kouta pracovny do druhého nebo proseděl za stolem. Neměl jsem ani jednu pořádnou dovolenou. Dovolená, to je stejně hloupé slovo. Copak vám "dovolí" vaše myšlenky nějakou dovolenou?

Tundra vás překvapí neobvyklým pocitem nekonečna. Země tu ztratila své zaoblení. Kdesi velmi daleko žluté moře kvetoucích keřů tmavne, ještě dál je vystínuje šedivý opar a pak nepozorovaně přechází do šedé, potom do tmavomodré a nakonec do ultramarínové nebeské hlubiny.

Najednou jsem doopravdy pocítil, co znamená deset let života. Argumenty proti experimentu se na okamžik napjaly jako obrovskou silou natažené šle.

Z dálky se klinika Sokol podobá majáku na moři. Jen je ten maják modrý jako cípek nebe a moře oranžové.

Sedmi-patrová válcovitá budova je ze všech stran obklopena panenskou tundrou. Okrouhlé nádvoří kryje průhledná kopule. Z výšky to připomíná studnu, ale nádvoří je velké – kolem tří set metrů v průměru.

Překvapilo mě ticho. Ani ne tak samotné ticho, jako to, co se za ním skrývalo – tahle obrovská budova je liduprázdná. Vůbec mě nenapadlo, že to souvisí s mým příchodem.

A pak ještě želvy. Asi dvě desítky velkánských želv s nalakovanými bílými čísly na krunýřích se neslyšně plazily po sítalových dlaždicích.

"Toho si nevšímejte," řekl Panarin. "O nedělich tu bývají závody na želvách. Místní národní zvyk."

Zeptal jsem se, na jaké vzdálenosti se závody pořádají. TNT se na mne udiveně podíval a štkl: "To je různé."

V Leninových Filozofických sešitech je bystrá poznámka o myšlenkovém postupu v procesu poznání. Lenin říká, že člověk nejprve poznává, řekněme, první podstatu problému, potom druhou, hlubší podstatu, a tak dál. Nesmrtelnost je pravděpodobně jediný problém, který má první podstatu natolik hlubokou, že před Vítovským a Panarinem tu druhou nikdo ani nezkoumal.

Člověk se přes svou nenasytnou touhu po poznání a pochopení všeho, co ho obklopuje, bůhvíproč vyhýbá myšlence na smrt. Nejsem biolog, a proto se ani nepokusím hledat příčiny. Jenom konstatuji: lidský mozek se aktivně brání myšlenkám na smrt – na smrt vlastní, svých blízkých, všeho pozemského. Ačkoli člověk ví, že je smrtelný a že jsou smrtelní i všichni ostatní lidé, žije tak, jako by všechno kolem něj bylo nesmrtelné. V tom spočívá jeho duchovní velikost.

Biologii byly až do současnosti vzdáleny všechny praktické pokusy porušit nedotknutelnost problému nesmrtelnosti.

Nikdo se vážně nezabýval otázkou: "Co se stane, bude-li objeven elixír mládí?" Panarin o tom řekl: "Dělit se o kůži živého medvěda by se nemělo jen na lovu. Současný vědec musí začít právě myšlenkou na tuto kůži." A hned mě zahrnul svými problémy.

"Byl vynalezen prostředek, který zaručuje nesmrtelnost. Dejme tomu, že jsou to pilulky. Nejprve, jak už to bývá, je jich omezené množství. A teď je tu otázka, mají-li být rozdány mezi vyvolené, nebo je-li lepší počkat, až jich bude dost pro celé lidstvo."

"Jestliže mají být rozdány vyvoleným, komu tedy? Snad podle postavení? Doktor věd dostane, kandidát ne... Kdo vlastně bude rozhodovat o tom, kdo pilulku dostane a kdo ne?"

"A když je rozdáme všem? Proč ne! Samozřejmě nejde o to, že se příliš rychle zvýší počet obyvatel planety. To je sice problém složitý, ale dá se vyřešit. Háček je v něčem jiném. Když se pilulky rozdají všem, znamená to, že i Frankovi? I celému kapitalistickému světu? Samozřejmě že ne úplně všem. Kdo ale o tom bude rozhodovat? Kdo a jak? Zase budeme přemítat, kdo je to Picasso: vynikající umělec (dát pilulku!) nebo formalista, zastávající prohnílého buržoazního umění (nedávat pilulku!)."

"Budeme tedy pilulky rozdávat jenom u nás? To je tedy báječný nápad! Neposkytneme nesmrtelnost ani Heisenbergovi, Ashbymu, Szent-Györgyi, Cousteauovi, ani Chaplinovi, Siqueirosovi, Russellovi... No prosím. Sám byste našel ještě desítku podobných otázek. Přemýšlejte o tom. Přemýšlejte, je to zdravé."

Náhle Panarin změnil tón. Bez své obvyklé jízlivosti řekl:

"O problému nesmrtelnosti člověk buď vůbec nesmí přemýšlet, nebo o něm musí přemýšlet poctivě a nekompromisně." Panarin má pravdu.

Je jen jediný způsob, jak přemýšlet a přitom se dívat pravdě do očí. Neexistují podmínky, které by připouštěly, že zamhouříme oči nebo se dokonce odvrátíme.

K tomuto rozhovoru došlo ještě v Charkově, před odletem na sever. Během letu se Panarin zarytě hrabal v časopisech.

Měl jsem čas, abych o tom přemýšlel. "Pilulky nesmrtelnosti" s sebou přináší spoustu složitých, vzájemně propletených problémů, které se dotýkají všech stránek lidského života: sociálních vztahů, politiky, rodiny...

Znovu, tentokrát samostatně, jsem si probral možné varianty nesmrtelnosti.

Měli by si všichni zachovat své stáří? To přece není řešení. Vždyť přijdou nové generace, které budou zase stát před otázkou, v jakém věku mají užívat pilulky. Věčné stáří je pochybný dar. Takže věčné mládí? Vždyť člověk bude mladý tělem, ale starý stoletou pamětí, stoletými nebo třistaletými prožitky, za sto, tři sta nebo pět set let se otupí jeho schopnost přijímat vše nové... Opravdu, jediná přijatelná možnost je normální život a omlazení po dosažení staroby. Omlazení nejen fyzické, ale v jistém stupni i rozumové.

V jakém stupni?

To je právě ona první podstata problému nesmrtnosti. Nekonečný řetěz otázek, a nic nenasvědčuje tomu, že bychom se přiblížili k druhé podstatě.

Naprosté (nebo téměř naprosté) rozumové omlazení nemá smysl. Rovná se smrti jednoho člověka a narození člověka jiného. Takže může být řeč jen o navrácení mládí.

Vrácení mládí. A co s odbornými vědomostmi? Zachovat je, aby člověk mohl pokračovat? To je lákavé. Takže se má zachovat to, co dělá umělce umělcem a skladatele skladatelem? To přece znamená zachovat (kruh se uzavírá) v paměti viděné, slyšené, prožité. I vědec přestává být vědcem, jestliže z jeho paměti vymažeme to, co prožil.

Takže nezachovávat vědomosti? Nebo vymyslet filtr: ať se ztratí životní zkušenosti a zůstanou informace načerpané z příruček a učebnic?

A tady, zavalený řetězovou reakcí otázek, jsem si pomyslel: je to dobře (a je to zákonité), že k vyřešení problému nesmrtnosti byly spojeny Panarinova nevyčerpatelná energie a Vitovského humanismus.

Panarin a Vitovskij jsou vědci přibližně stejného formátu. Psát o Vitovském je však mnohem těžší než psát o Panarinovi. Ani se o to nepokusím. Nicméně o jednom detailu napsat musím. (Slovo "detail" se sem ovšem vůbec nehodí. Je to jeden z těch problémů, na které člověk narazí, když chce mluvit o Vitovském.)

Vitovskij nosí kouřové brýle. Kdysi jsem někde četl nebo slyšel, že si Vitovskij zkazil zrak, když na sobě dělal pokusy.

Tady, na klinice Sokol, jsem se při svých dlouhých diskusích s Vitovským několikrát chtěl na tyto pokusy zeptat. Brýle jsou z obyčejného kouřového skla, nejde tedy p vadu zraku. Vitovskij si brýle sundával jen na terase, při jasném slunečním světle. Nikdy je neodkládal ve slabě osvětlené místnosti.

Jednou (bylo to třetí den po mém příjezdu na kliniku) jsme se s Panarinem procházeli po vnější terase. Náhle jsem uslyšel ostré hvízdnutí. Ohlédl jsem se, ale nikoho jsem neviděl.

"To bylo na nebi," řekl Panarin. "Sokol. Oblíbený pták Vitovského. Sokol neútočí na ptáky, dokud jsou na zemi. Jurij Petrpvič to považuje za projev šlechtnosti. Zato ve vzduchu je sokol skvělý lovec. Z výšky vyhledá kořist a střemhlav zaútočí. Přitom vyvíjí fantastickou rychlost – sto metrů za sekundu, někdy i víc. Je to živá kulka. Nikdy nemine.

Zpozorovat sokola při útoku na kořist dokáže jen Jurij Petrovič. My ostatní jen slyšíme hvízdnutí."

Zeptal jsem se, jak je možné, že Vitovskij dokáže vidět útočícího sokola. Panarin mi odpověděl:

"To je stará historie. Takových dvacet let... Tady nedaleko je říčka, přes ni můstek. Tam se to tenkrát stalo. Bylo to strašné. Nějací opilí lumpové stříleli na ptáky. Bavili se... Tady v tundře znamenají ptáci život. Bez nich je tundra mrtvá. Když byla palba nejprudší, objevil se sokol. Ptáci se rozléti do všech stran – bojí se sokola víc než výstřelů. Běželi jsme k můstku a Jurij Petrovič křikl: Podívejte, nastavuje vlastní tělo! – Je to hloupost. Je to hrozná hloupost, ale opravdu to tak vypadalo. Sokol letěl pomalu, jakoby schválně pomalu. Velmi krásný pták s protáhlými křídly...

Vypadalo to, jako by střílení nevnímalo, a to ty střelce přivádělo k šílenství. Tehdy Jurij Petrovič pronesl řeč na obranu sokola. Víte, takovou vybranou řeč, jak je jeho zvykem. Že prý je to pták vzácný, státem chráněný, a nemá se střílet. Okřikli ho, aby držel hubu. Právě tak to formulovali. Tenkrát jsem Vitovského poprvé viděl rozběsněného. Pitomci, křičel, stejně ho netrefíte... Ano, v té chvíli jsme si přáli jen jedno, aby toho sokola nezastřelili. Víte, vypadalo to, že nám pták rozuměl. Lítal mezi kulkami, ale jak lítal! Nejdřív skoro vertikálně vzlétl, rozplynul se ve výšce, a pak hvízd, a sokol se objevil přímo před ním střelců... Nevím, jak by to všechno skončilo. Takový, s odpuštěním... lov nerozjití ty nejlepší instinkty. Těch střelců bylo asi deset... Ano. Na výstřely přiběhli lidé a palbu zastavili. Sokol ještě dlouho kroužil nad tundrou... Vitovskij pak dlouho zkoumal zrakové ústrojí sokolů. Draví ptáci mají vůbec vynikající zrak. Byl jsem na cestách, když Vitovskij začal dělat pokusy na sobě. Ty pokusy byly naneštěstí úspěšné. Nebo příliš neúspěšné. Takové objevy mají vždycky dvě stránky. Časem si na to zvykneme, jako jsme si po de Broglieovi zvykli na to, že v látce existují současně vlny i částice. Vitovskij teď vidí jasněji než sokol nebo sup. Jak se však ukázalo, je to nevrátne a ne vždy nejlepší. Řekněme, pozorovat při tak ostrém zraku váš a můj obličej nemá cenu. Nepřináší to ten správný estetický požitek. Zato vidět tímto hyperzrakem přírodu... To se nedá slovy popsat."

Podávalo se mi TNT přemluvit. Účinnost preparátu trvala tři čtyři minuty, ale přece jenom jsem viděl svět tak, jak ho vidí Vitovskij. Později o tom budu vyprávět. Teď bych chtěl rozvést Panarinovu myšlenku, týkající se dvojakého charakteru objevů. Obvykle přistupujeme k vědeckým objevům z předvlnových pozic – buď je to dobře, anebo špatně. Žádná dvojakost tu nemůže být. Současným významným objevům je však tato dvojakost vlastní. Dokonce i samotný proces, během kterého k objevu dojde, má jakoby "vlnový" a "kvantový" charakter. (Je to samozřejmě jen analogie, ale vysvětluje podstatu problému.) Současné objevy nejsou jen dvojaké. Objevují se jako "kvanta". Kdyby se věda od chemických výbušných látek dopracovala k atomové energii postupně, nevznikly by problémy, které se na lidstvo sesypaly po Hirošimě. Jenže ke skoku došlo náhle, a hned na kvalitativně novou úroveň. Tak je tomu ve všech významných oborech. Kdyby například nesmrtnosti bylo dosaženo postupným prodlužováním života, nedošlo by k řetězové reakci otázek, na které téměř není možné odpovědět. I tento skok byl však náhlý a prudký...

Jsem přesvědčen, že to není náhoda. Taková už je povaha současného vědeckého pokroku. Vědcova síla teď závisí na jeho schopnosti chápat "vlnový" a "kvantový" charakter nových objevů. Možná je to klíč k pochopení Vitovského. Když mi v Charkově Panarin nabídl, abych jel za Vitovským, ochotně jsem souhlasil. Samozřejmě že ne proto, abych mu zopakoval své odmítnutí (od toho je tu telefon). Panarin chtěl získat čas a pak znovu zaútočit. A já jsem byl nadšen možností popovídat si s Vitovským.

Už první rozhovor byl nečekaný.

Vitovskij se mě zeptal, jestli se pamatuji na poslední interview s Wienerem. Samozřejmě že jsem si ten rozhovor, publikovaný v šedesátém čtvrtém roce, nedlouho před Wienerovou smrtí, pamatoval. Má přímý vztah k mé práci.

Vitovskij záměrně vyčlenil z tohoto rozhovoru dvě odpovědi. Tady jsou:

Otázka: Souhlasíte s předpovědí, kterou občas slyšíme, že spějeme k vytvoření strojů vynalézavějších než člověk?

Odpověď: Dovolím si říci, že není-li člověk vynalézavější než stroj, je to už zlé.

Otázka: Existuje opravdu u strojů tendence stát se složitějšími a vynalézavějšími?

Odpověď: Konstruuje se už nyní složité stroje a v nejbližších letech se chystáme vytvořit ještě mnohem složitější. Existují fakta, která zatím nejsou všeobecně známá, fakta, která mnohé z nás opravňují k domněnce, že se to stane nejpозději za nějakých deset let.

"Těch deset let uběhlo," řekl Vitovskij. "Může teď člověk soupeřit se strojem v řešení intelektuálních úkolů?"

Vitovskij odpoví: samozřejmě znal. Nezbylo mi, než mu vyprávět o nových univerzálních strojích série KS a o posledních konstrukcích mých eurotronů. Vyslechl mě bez přerušení a pak se mě zeptal, co si v této souvislosti myslím o budoucnosti.

Odpověděl jsem přibližně toto:

Bylo by velice lehkomyšlné zavírat oči před problémem člověk a stroj. Nejde o vzpouru strojů. Ty skříně a bedny nejsou schopné jakéhokoli odporu. Problém je právě v opaku – stroje za nás pracují příliš dobře. Dejme tomu, že stroj zastává práci ekonoma. Co má dělat ten ekonom? Zdokonalovat se, učit se, přejít na náročnější práci? Jenže zdokonalovat se ve třiceti, čtyřiceti nebo padesáti letech není tak jednoduché. Navíc jsou dnes skoro všechny stroje schopny zdokonalovat se samy v průběhu své práce. A dělají to daleko rychleji než člověk.

Kdysi stroje vytlačily člověka ze sféry fyzické práce do sféry práce intelektuální. Pak se začaly zdokonalovat jejich schopnosti. Máme udělat tečku a zastavit zdokonalování intelektuálních strojů? Ve světě rozděleném na jednotlivé státy to není tak snadné. A bylo by to i dost zvláštní, vždyť intelektuální stroje nejsou zbraně, mají člověku sloužit... Zatímco se spokojujeme s polovičatostmi, lidé přecházejí do méně "kybernetických" oborů, rychle se zvyšuje počet lidí, kteří se zabývají uměním.

"A jak se díváte na možnost soupeření člověka se strojem?" zeptal se Vitovskij. "Člověk se přece také rozvíjí, že ano?"

Namítl jsem, že člověk se rozvíjí příliš pomalu. Za tři tisíce let se lidský mozek skoro nezměnil. Na to, aby došlo k podstatným změnám, jsou potřeba desetitisíce let.

"Máte i nemáte pravdu," řekl Vitovskij. "Stroje se opravdu rozvíjejí mnohem rychleji než lidé. Když zkoumáme problém člověk a stroj, vidíme měnicího se člověka a rychle se rozvíjející stroj. Jenže samotná kybernetika přece tím, že se rozvíjí, umožňuje urychlený rozvoj lidského mozku. To znamená, že pokud se nebudeme vyhýbat problému člověk a stroj (a taková tendence tu existuje!), můžeme harmonicky rozvíjet lidi i stroje, a přitom mezi nimi zachováme optimální odstup. Co o tom soudíte vy?"

Mám pocit, že jsem odpověděl dost zmateně. Omráčila mě totiž šokující myšlenka, že existuje možnost (dokonce pro celé lidstvo) žít ve stavu nepřetržitého zdokonalování, zdokonalování stejně bouřlivého, jako je rozvoj strojů.

Skutečně, ať je to jakkoli překvapující, v nesčetných diskusích okolo problému člověk a stroj se stále mlčky předpokládá, že člověk – to je dnešní člověk, a stroj – to je budoucí stroj. Považuje se za samozřejmé, že schopnosti lidského mozku zůstanou za dvacet nebo za sto let téměř stejné jako jsou dnes. A fantaste si myslí, že ani za tisíc let nedojde ve struktuře člověka k zásadním změnám.

Fantastiku jsem nepřipomněl náhodou. Věda se zatím nezabývá otázkou lidí 21. nebo dokonce 30. století. V plánech vědeckovýzkumných prací není mezi tisíci témat ani jedno věnované člověku budoucnosti. Naše představy o budoucích lidech se formují dílem intuitivně a dílem pod vlivem vědeckofantastické literatury. Proto jsme k problému člověk a stroj přistoupili s představami, jaké nám naočkovala vědecká fantastika.

Pokud se struktura člověka zásadně nezmění, stroje se nevyhnutelně stanou chytřejšími než my. Je to pouze otázka času. Ještě jednou zdůrazňuji, že nás stroje nesnědí. Budou jen stále lépe plnit naše úkoly, včetně výroby, výzkumu a administrativy.

Na základě dlouholetých diskusí byl postupně vypracován kompromisní (řekl bych polovičatý) názor: teoreticky se stroje mohou stát inteligentními, jak si budeme přát, ale prakticky je realizace podobných strojů neuvěřitelně složitá a nedojde k ní zdaleka tak brzy. Přibližně stejný postoj existoval ve dvacátých a třicátých letech k atomové energii: v podstatě prý je to možné, nicméně obtíže jsou takové, že bude třeba ještě několika staletí... Jak známo, seběhlo se to podstatně rychleji.

Zapisuji si to, co si myslím teď, po dlouhých besedách s Vitovským a Panarinem. Při prvním rozhovoru jsem neměl myšlenky tak uspořádané, přesto jsem už tenkrát pochopil to nejdůležitější. Druhá podstata problému člověk a stroj (stejně jako druhá podstata problému nesmrtnosti) začíná ujasněním jediné správné cesty – člověk budoucnosti musí mít zásadně novou schopnost neustále a rychle zdokonalovat svou strukturu.

Tu noc jsem se domníval, že jsem pochopil smysl Vitovského a Panarinovy práce – vyřešit problém nesmrtnosti znamená vyřešit problém člověk a stroj. Tenkrát jsem nevěděl, že je to jen jeden úsek z mnoha prací prováděných na klinice. Možná že to ani není ten nejdůležitější úsek.

Nemohl jsem spát. Nikdy jsem nezažil slunečnou noc za polárním kruhem. Čas se zastavil. Slunce se zavěsilo za obzor a tam zkamenělo. Ptáci zmlkli. Dokonce i vítr oněměl. Ticho vypadalo neskutečně.

Slunečné noci v tundře jsou určeny k tomu, aby člověk přemýšlel, přemýšlel a přemýšlel. Lepší místo by se pro kliniku Sokol nenašlo.

Zdá se, že tenkrát jsem poprvé začal uvažovat o účasti na tom experimentu. Ne o důvodech pro a proti, ale o jeho průběhu.

Vlastně ne – zúčastnit se pokusu mě napadlo až druhý den.

Probudil mě Panarin.

"Zaspíte to nejzajímavější," řekl. "Rychle vyskočte! Uklízet nemusíte, obstará to Duch svatý."

Duch svatý na klinice opravdu byl, toho jsem si už všiml. Minulý večer jsme na několik minut vyšli z Vitovského

pracovny na terasu, a když jsme se vrátili, na stole byla připravena večeře. Stejným způsobem se objevila i snídaně. Zeptal jsem se na Ducha svatého Panarina. na Ducha svatého Panarina.

"Přijel jste sem jako sirotek," odpověděl TNT. "Zatím budete muset sirotekem zůstat. Víte, obvykle tu je, hmm, velice živá společnost. No a ta společnost dočasně přesídlila. Do teplých krajů. Zůstal tu jen neviditelný Duch svatý." Duch svatý byl sice neviditelný, zato však velice pracovitý, protože za půl hodiny jsem zahlédl Vítovského v laboratoři, která byla perfektně připravená k tomu převratnému pokusu. Panarin se o tom zmínil už v Leningradě, když jsme čekali na letadlo do Syktyvkaru. V podání TNT to vypadalo takto:

"Ten nápad je jednoduchý jako facka. No a s biochemickou stránkou se seznámíte později. Teď ten nápad. Jak víte, jeden vodič může přenášet současně několik informací. Je-li rozdíl mezi frekvencemi dostatečně velký, informace se neruší. Jeden elektrický systém zachycuje současně stovky různých sdělení. Dál spoléhám na vaši představivost kybernetika. Koneckonců smyslové orgány, nervový systém, mozek, to je přece také elektrický systém."

Řekl jsem, že je to druhé řešení problému nesmrtnosti. Do jednoho lidského života by se vešly stovky jiných životů. Jenže tenhle nápad se těžko podaří uskutečnit. Zatím se neví, ani jak začít.

Bylo ohlášeno přistání, rozhovor byl přerušen. Věkkrát jsme se k tomuto tématu nevrátili. To, co mi předvedli na klinice, mě nesmírně překvapilo.

V rozlehlé laboratoři stálo na stupínku bytelné dřevěné křeslo podobné divadelnímu trůnu a obyčejný psací stůl se dvěma magnetofony. Kousek dál visela velká obrazovka přenosného televizoru.

Panarin zmizel (právě jsem mluvil s Vítovským) a vrátil se asi po deseti minutách v plastické helmě, ze které visely různobarevné dráty. Na stěně se rozsvítil nápis: "Jednička připravena". Chtěl jsem říci něco o Duchu svatém, ale rozsvítily se další nápisy – svou připravenost ohlásila ještě tři stanoviště. Vítovskij přistoupil k bloku osciloskopů v koutě laboratoře. Panarin hbitě spojil dráty, zkontroloval magnetofon, nainstaloval na stůl tlačítkový řídicí panel. Pak potichu řekl: "Začínáme."

Na obrazovce se objevil monoskop a vzápětí text z časopisu. Byl to článek o matematické logice. Stihl jsem ho přečíst sotva do půlky, a stránka se vyměnila. Překvapila mě rychlost, s jakou Panarin četl. Nepochopil jsem hned, o co jde, a kdoví proč jsem usoudil, že tento pokus souvisí s Vítovského a Panarinovými pracemi o biochemii vidění.

Rychlost čtení se zvyšovala. Panarin si ji sám reguloval mačkáním tlačítek řídicího panelu. Ze čtyřiceti tří řádek jsem zpočátku stihl přečíst dvacet, potom patnáct a nakonec šest sedm, a to jsem ani nepochopil jejich smysl. V okamžiku, kdy rychlost čtení dosáhla fantastické hranice, se na obrazovce objevily současně dva texty. Obraz druhého textu (nemýlím-li se, byla to informace o nových metodách encefalografie), větší a poloprůhledný, se od samého začátku měnil tak rychle, že jsem sotva stačil zachytit jednotlivá slova...

Patnáct minut po začátku pokusu zapnul Panarin magnetofon. Ozvalo se "Španělština. Lekce jedenáctá" – a já jsem si vzpomněl na leningradský rozhovor. Přiznávám se, že bych to považoval za legraci, kdyby tam nebyl Vítovskij. Měl jsem možnost tyto pokusy sledovat každodenně celý měsíc, ale dodneška si na ne nemohu zvyknout. A tenkrát jsem byl prostě šokován. Jakým způsobem Panarin vstřebával ten obrovský proud informací? Je to neuvěřitelné, ale viděl jsem, že k tomu dochází!

Panarin zapnul druhý magnetofon. Španělské věty se smísily s monotónním recitativem historika, ličícího zánik byzantské říše. Na obrazovce (nevšiml jsem si, kdy to začalo) se už nemíhal dvojí, ale trojitý text. Nebylo možné v něm rozeznat ani jedno slovo, vypadal jako letící stín...

Koexistence mnoha různých pamětí rozhodně neodpovídá Szilardově hypotéze o parakonstitutivních systémech v neuronu. Panarinovi se nechtělo vyprávět o mechanismu koexistence. ("Proč? Vysvětlování by to bylo složité a dlouhé a vy to potom, po mém pokusu, stejně všechno zapomenete. Jo, až budete mladší, pak prosím...") Panarin s Vítovským se vši pravděpodobností vycházeli z druhé teorie paměti, podle níž impulsy, které vstoupí do nervové buňky, mění strukturu ribonukleové kyseliny. Pokud se RNK může ladit na různé frekvence, pak má analogie se současným přenášením několika informací jedním vedením smysl.

Experiment trval čtyři hodiny.

Kdepak, slovo "experiment" se sem vůbec nehodí. Toho dne i během několika následujících dní Panarin s jistotou zaplňoval svou druhou, třetí a další paměť (budu si muset na tuto terminologii zvyknout!). Vedle první, obyčejné, jich bylo devět. Jak jsem pochopil, experiment musí začít, teprve až všech devět pamětí dosáhne úrovně dostatečné k samostatné vědecké práci a snad i začne na sebe navzájem působit

Ano, teď si vzpomínám naprosto přesně: právě tehdy mě poprvé napadlo zúčastnit se experimentu. Svého experimentu. Popsat postupně a plynule, jak se tato první, prchavá myšlenka změnila v jasné pochopení nutnosti mého experimentu, se mi sotva podaří. Jaký by to mělo smysl? Důležitější je, abych zapsal myšlenky, které bych potom mohl zapomenout. Přišel jsem na fantastický nápad použít princip koexistence pamětí v počítačích strojích. Například chemotrony jistě dokážou vykonávat současně několik funkcí. Určitě si na to musím vzpomenout později, po experimentu.

Ale jak si později vzpomenu?

Co si vůbec budu po experimentu pamatovat?

Vítovskij to řekl takhle:

"Omládnutí o deset let. Fyzické omládnutí musí být pokud možno co nejpřesnější – okamžité a o přesně stanovenou lhůtu. Ale paměť se musí jen uvolnit. To, co se během deseti let nahromadilo a stalo se dlouhodobou pamětí, musí znovu přejít do stavu podobného operativní paměti. Po omládnutí bude člověk schopen během několika měsíců obnovit určitou část této narušené paměti. Proběhne, jak říkáme, proces konsolidace. Ostatní se časem zapomene. Nicméně to všechno je až definitivní cíl naší práce, kterého jsme ještě nedosáhli. Zatím nedokážeme zajistit harmonické fyzické omládnutí. Například se mu nechce podříditi oční čočka. To by však tolik nevadilo. Horší je to s pamětí: váš pokus bude první. Základní otázka je, jak dlouho bude probíhat konsolidace paměti. Není vyloučeno, že bude

ukončena během několika hodin. Za tu dobu si nestihnete skoro nic zafixovat. Veškerý obsah vaší narušené paměti rychle zmizí – a my vám narušíme všechno, co jste si zapamatoval za posledních devět deset let. Jinými slovy, v takovém případě se vrátíte o deset let zpátky nejen fyzicky, ale i duševně. A možná že tomu bude naopak: konsolidace se protáhne na dlouhá léta. V tom případě se stanete fyzicky mladší, ale zachováte si to, co je ve vaší paměti teď. V optimálním případě bude konsolidace trvat tak dva tři měsíce. Tady hodně záleží na vás. Na disciplíně rozumu. Právě proto musí být experimentátorem vědec. Důležité je výchozí množství vědomostí a schopnost potom, v procesu konsolidace, vybrat a fixovat v paměti to, co je potřebné. Vy sám se budete muset rozhodnout, co si máte znovu zapamatovat, a provádět objektivní sebekontrolu a sebeanalýzu. Když se to povede, získáme maximální informaci, která nahradí celou řadu experimentů."

Vitovskij měl starosti.

"Ve spěchu se dá všechno snadno pokazit!" pokračoval. "Chci, abyste nás dokonale pochopil. Metoda omlazování může být částečně použita i pro léčení rakoviny. Ano, ano, je to tak, a to zdvojnásobuje složitost situace. Hotové a spolehlivé léčebné prostředky tak leží ladem... To je přece strašné! Musíme si pospíšet..., ale nesmíme pospíchat. V biologii jako nikde jinde je obrovské nebezpečí dostat se do situace čarodějova učně..."

Když jsem psal o chemotronech, báł jsem se, abych nezapomněl svůj nápad. To je přece úplná pitomost! Hlavní je, abych nezapomněl to, co jsem viděl (a doufám, že do určité míry si i osvojil) u Vitovského a Panarina.

Musím si zachovat v paměti s Panarinem organicky spojenou schopnost myslet přímočaře a otevřené a chápání vysoké vědeckovy odpovědnosti příznačné pro Vitovského. "Chirurgovi, operujícímu lidské srdce," řekl jednou Vitovskij, "by se měly započítávat hodiny operace za měsíce služby. Operační pole vědy je ještě složitější. Je to srdce lidstva..."

Tento měsíc jsem asi moc pracoval. Říkám asi, protože zajímavá práce se dá jen těžko změřit. Kromě toho jsem stihl udělat zoufale málo ve srovnání s Panarinem. Jeho devět pamětí (snad by se dalo říci doplňkových pamětí), aniž si nějak vadily, vstřebávalo informace, získávané na každodenních čtyřhodinových sezeních. TNT byl schopen povídat si se mnou a současně přemýšlet o devíti různých problémech. Na to se těžko zvyká. Často jsem Panarina zkoušel, dával mu různé úlohy, prosil ho, aby mi něco vypočítal, přeložil. Bez přerušení své obvyklé práce bleskově plnil mé úkoly.

Druhá paměť pojme méně než první, třetí méně než druhá a tak dále. Zato přímo úměrně stoupá schopnost reagovat, rychlost myšlenkových operací. Kdyby měl Panarin dvanáctou paměť, mohl by soutěžit s počítačím strojem. I když je to zvláštní, Panarinův vztah k jeho vlastním schopnostem byl celkem vlažný, snad i malinko skeptický. Mně osobně připadá, že koexistence pamětí je obrovským úspěchem vědy, možná dokonce nejužitečnějším za celou dobu její existence. Škála vědomostí se rychle rozšiřuje, ale specializace nutí člověka zužovat práci a úhel pohledu. Ted' se tento tragický protiklad podaří setřít. Člověku stačí síly na to, aby si co nejširěji osvojil vědu, stačí i na umění, dokonce i na život, a podstatně rozmanitější, než byl život Leonardův...

Dá se to snadno spočítat.

Člověk vstřebává maximálně 25 bitů informací za sekundu. Za 80 let usilovné práce (po 8 hodinách denně) získá mozek 4,2.1010 bitů. V nejlepším případě. Prakticky to bývá méně. Lidský mozek má teoreticky schopnost pojmout více než 1015 – 1016 bitů. Využíváme tedy jen jednu milióntinu svých schopností...

Panarin, kterému jsem své úvahy přednesl, řekl bez optimismu:

"Bohužel, počínaje osmou pamětí se prudce zesiluje vyzářování. To, co si zapamatuju, se rychle vypaří. To je typická telepatie! Právě v tom spočívá její mechanika: mozek začne pracovat vysokofrekvenčně. V normálních podmínkách se to stává zřídka. Nejčastěji při mozkových defektech nebo v kritických situacích, když rezonují vysokofrekvenční myšlenkové pochody samovolně. U mne je to neustálé. Tak je to. Kdyby tu byl druhý takový člověk, bez přestání bychom si vyměňovali myšlenky. Nezávisle na našem přání. A kdyby tu byly tisíce takových lidí, všichni by slyšeli myšlenky všech... Vitovskij má asi pravdu v tom, že perspektivnější je druhá cesta."

Později jsem se dozvěděl, že Vitovskij byl od samého začátku proti mechanickému rozšíření paměťového obsahu. Podle jeho názoru by se měla využít prchavost "vyšších" pamětí: v případě nutnosti člověk vstřebává ohromné množství informací) použije je a pak znalostí, které se staly nepotřebnými, zmizí.

Abych se přiznal, podstata sporů mezi Panarinem a Vitovským mi není moc jasná. Vždyť se dají použít obě metody!

"Nepřemýšlejte o tom, nerozptylujte se," řekl mi Panarin. "Váš experiment je závažnější. Nepřete se. Nejdůležitější objevy ve vědě souvisí s organizací samotné vědy. Na každou nezastaralou hypotézu teď připadají tři čtyři hypotézy, které by se klidně mohly uložit do archivu, ale jejich autoři je vášnivě obhajují. Jen si to představte: patnáct, dvacet, třicet let člověk dřepí nad hypotézou a postupně mu začíná docházet, že jeho teorie... no řekněme... připouští jisté pochybnosti. A přitom má člověk tou dobou slušné postavení, své žáky. Nemá čas pochybovat: v redakci už leží články, rozvrh přednášek je sestavený, je naplánován jeho příspěvek na kongresu... Dokonce ani sám před sebou nechce domyslet všechno do konce. Jednodušší je přesvědčit se, že oponuje jiným hypotézám z čistě vědeckých důvodů... A v tom je právě ten háček – čím rychleji pokračuje rozvoj vědy, tím častěji se musí měnit hypotézy. Věda myslí v hypotézách – zhodnotí jednu, a zavrhně ji. Vyhledá druhou, o něco reálnější, a hned přistoupí k dalším výzkumům. Jenže autor hypotézy se někdy nechce a nemůže nechat zavrhnout spolu s hypotézou a vrátit se na výchozí pozici. Z lidského hlediska se to dá pochopit – druhý život neexistuje. Dlouhověkost lidí umoudří. Nebudou už zdvojnásobovat své chyby jenom proto, že budou mít čas je opravit. I když, po pravdě řečeno, nikdy není pozdě přiznat svou chybu. Já bych zřídil zvláštní cenu pro vědce, kteří trvají na nesprávných teoriích a pak najdou odvahu říci: ano, mylil jsem se, začnu od začátku..."

Zbývá mi ještě patnáct minut. Panarin přijde na vteřinu. Je přesný.

Zdá se, že počítá se všemi možnými variantami. Při jakékoli konsolidační lhůtě se neodchýlím od předem promyšleného plánu. Je málo pravděpodobné, že by se stalo něco nečekaného.

Napsal jsem tuto větu a pomyslel si: kdepak, všechno bude nečekané.

Jak se objevím ve své laboratoři? Odtud, z kliniky, jsem mluvil se svými svěřenci skoro každý den. To ve skutečnosti vyřešilo otázku mé účasti na experimentu. Dokážou pracovat beze mne. Je to zjištění smutné, a současně příjemné.

Zdálo se, že jsem vytvořil kolektiv, který se beze mne rozpadne. Jak jsem se však přesvědčil, kolektiv je pevný a je schopen pracovat samostatně.

Za mé nepřítomnosti v laboratoři pozměnili výzkum. Změna je to zatím sotva znatelná, zaregistroval jsem ji já, oni se domnívají, že pokračují v mém způsobu. Jenže to už jsou první příznaky nového, cizího stylu výzkumu.

Pro ně jsem teď vyslán Akademií na osmiměsíční služební cestu. Podře všeho usoudili, že to má spojitost s vesmírem. Proč ne? Ať si to myslí.

Uplyne půl roku a znovu se objevím v laboratoři. Možná ve funkci mladší vědecké síly. Objevím se, abych začal od začátku a za deset let udělal dvakrát, třikrát víc než dosud.

V tom vidím svůj hlavní úkol.

Panarin přijde za jedenáct minut. Teď je na nádvoří a hraje si se svými želvami. Dokonce i dnes.

Nápad je to typicky panarinovský. Jak tvrdí TNT, napověděla mu ho sedmá paměť. "Pravda," řekl, "pátá paměť soudí, že je to pitomost, ale mně osobně se na tom líbí logika myšlenky."

Na první pohled je opravdu všechno velmi jednoduché. Když se elektrickými impulsy rozechvěje určitá oblast mozku, podaří se oživit už zapomenuté, vytvořit dokonalou zrakovou i sluchovou iluzi. To věděli už dávno. Vědělo se i něco jiného – to, co vidí pták nebo ryba, se může metodou biotokové rezonance převést na člověka. Podstata panarinovského nápadu tkví v tom, že by se dala člověku "implantovat" zraková paměť dlouho žijících zvířat. Panarin vybral třistaleté želvy a snaží se je přinutit, aby si vzpomněly, co viděly za svůj dlouhý život...

Zatím to nepřineslo žádné výsledky. TNT je však vytrvalý. I dnes se napojil na želvu, která byla na řadě, a teď zkouší nekonečné řady impulsů.

Co teď dělá Vítovskij, to nevím. V laboratoři bude asi sotva. Všechno je připraveno už od věčerejška. O čem teď může Vítovskij přemýšlet?

Možná že odložil brýle a dívá se na tundru, na nebe.

Viděl jsem svět hyperzrakem jen několik minut, ale vrylo se mi to do paměti natrvalo. Nevěřím, že by se na to dalo zapomenout.

Omračuje při tom už samotný přechod. Takový dojem by měl člověk, kdyby mžoural na předpotopní televizor a malinká obrazovka by se náhle změnila v obrovské stereopanorama moderního barevného plastického kina.

Uhel pohledu se prudce zvětšil a všechno, co jsem tímto oknem do světa viděl, bylo jasné do nejmenších podrobností, do nejjemnějších barevných odstínů. Jako by někdo otřel zaprášený obraz, vynesl ho z šerého sklepa, postavil do světlého sálu – tak vzplály a rozežřály se živé barvy.

Ze střechy kliniky jsem viděl vzdálené jezírko: skrz křišťálově čistou vodu bylo možné rozeznat každíčkou puklinu v kamenitém dně. Na nebi zalitém sluncem se vyjímaly jasné zelené pásy polární záře. Po třech čtyřech minutách jsem spatřil i pestré jespáky, polární papoušky, kteří rozpoutali bitvu v rákosí bažin, i pravidelné nory lumíků, i houby pod trpasličími břízkami. Detailů bylo nesmírně mnoho. Mohl bych přepočítat dokonce i lístky máku na vzdáleném keříku.

Přesto svět působil dojmem celku...

Ne, už o tom nestihnu vyprávět.

Za dvě minuty tu bude Panarin.

A ještě jedna věc: nejsem sirotek.

Panarin se zmýlil. Nevím, jak to mohlo uniknout jeho pozornosti.

Je jí čtyřicet let. Dělá geofyziku. Teď je někde v tajze.

No co, jsem teprve první. Za několik let samotný pojem věku zakolísá, zhrouť se a promění v prach.

Už mi zbývají jen sekundy.

Cítím přímo fyzickou potřebu poznat, jaké nesmírné možnosti se člověku otevrou, až zvítězí nad časem.